

Покликання

*збірник праць на пошану
професора о. Юрія Мицика*

Редакційна колегія:

Павло Сохань - головний редактор, Анатолій Бойко
відповідальний секретар, Віктор Брехуненко,
Олександр Маврін, Ігор Гирич, Дмитро Бурім

Київ
2009

Алла Атаманенко

к.і.п. (Острог)

Структура Українського історичного товариства
у 1965 - 1991 рр.
(до 45-ліття створення)

Українське історичне товариство, що постало за ініціативою відомого сьогодні вченого, дослідника багатьох проблем історії та історіографії Любомира Р. Винара 1 березня 1965 р., продовжує діяльність, об'єднавши дослідників історії та історичних наук навколо журналу "Український історик". Товариству присвячена низка досліджень, але його структура ще не стала об'єктом спеціальної уваги.

Діяльності УІТ до 1991 р. було присвячено низку статей, переважно ювілейного, частково - мемуарного характеру. В першу чергу, її перебіг висвітлювався членами товариства на сторінках органу УІТ - журналу "Український Історик" (далі - УІ). В Україні інтерес до різних аспектів діяльності є значним. Видано монографію про журнал УІТ. Про зацікавлення науковим доробком членів УІТ свідчать спеціальні статті в материкових виданнях, зокрема аналіз здобутків у галузі грушевськознавства, досліджень козацько-гетьманської держави, історіографії тощо. Це дає підстави для реконструкції основних історіософських, концептуальних, теоретично-методологічних засад праці українських зарубіжних істориків та їх здобутків у конкретно-історичних дослідженнях. Поширенню відомостей про історію та діяльність товариства сприяють перевидання праць його членів, в тому числі й про УІТ і УІ. Одночасно зауважимо, що структура Товариства, яка дає уявлення про організацію його діяльності, ще не розглядалася, тому є об'єктом цього дослідження.

Згідно зі Статутом, керівними органами УІТ були Управа та Контрольна комісія. Управа складалася з голови, заступника голови, секретаря-скарбника (пізніше - виконавчого секретаря) та членів. Голова, заступник та секретар-скарбник складали Президію Товариства. Контрольна комісія мала контролювати, щоб діяльність Управи проводилась згідно зі Статутом. На час виборів Управи обиралася Номінаційна комісія, яка пропонувала кандидатури й

проводила листовне голосування. До першої Управи на чотири роки (1965 - 1969) були обрані Олександр Оглоблин (голова, США), Наталія Полонська-Василенко (заступник, Німеччина), Любомир Винар (секретар-скарбник, США), члени: Олександр Домбровський (США), Ігор Каменецький (США), Василь Дубровський (США), Володимир Кисілевський (Канада), Роман Климкевич (США), о. Іриней Назарко (Італія), Ярослав Пастернак (Канада), Микола Чубатий (США). До першої Контрольної комісії були обрані Ілля Витанович (голова, США), Михайло Ждан (США), Лев Биковський (США) [1, 90]. В тому ж році до Управи було кооптовано [введено. - А.А.] директора мюнхенського видавництва "Дніпрова хвиля" др. Олексу Вінтоняка, який був представником журналу на Європу [2, 110] від лютого 1965 р. [3] В 1967 р. До Управи увійшов відомий діяч УВАН у США історик Василь Омельченко [4, 89], а у квітні 1968 р. - Марко Антонович (Канада) та Омелян Прицак (США) [5]. При кооптації членам Управи Товариства розсилався обіжний лист для голосування [6]. М. Антонович від початків співпрацював в "Українському Історичному", а обрання до Управи УІТ О. Прицака, який на той час очолював підготовку створення Українського наукового інституту при Гарвардському університеті, сприяло налагодженню співпраці між УІТ й новоствореною інституцією і було позитивно оцінено іншими членами Товариства. Зокрема, М. Ждан вважав, що "незалежно від усього його теперішня позиція у нашому науковому світі причиниться у великій мірі до росту нашого журналу" [7]. У зв'язку із кооптацією до Управи нових членів у 1970 р. було вирішено залишити її попередній склад.

В жовтні 1974 р. було створено нову Номінаційну комісію у складі І. Світа, Р. Сербина, С. Ріпецького, Я. Раковського. Комісія підготувала список кандидатів до Управи і протягом квітня 1975 р. провела загальні збори УІТ, що обрали членів Президії, до якої увійшли О. Оглоблин (голова), М. Антонович (заступник голови), Л. Винар (екзекутивний секретар і скарбник). Членами Управи стали О. Баран (Канада), Б. Винар (США), В. Верига (Канада), О. Домбровський (США), Н. Кордиш-Головко (США), Т. Гунчак (США), М. Ждан (США). До Контрольної комісії було обрано Л. Биковського, О. Геруса та Р. Климкевича [8, 159]. Перед виборами попередня Контрольна комісія перевірила діяльність Управи і "на основі перевірки ділових книг Управи Українського історичного

товариства і вислідів її діяльності для розвою української історичної науки"[8, 159] її члени висловили подяку попередній Управі за її успішну діяльність і підкреслили заслуги проф. Л. Винара як редактора журналу "Український історик".

У лютому 1981 р. відбулися наступні вибори до Управи УІТ. Почесним головою було обрано О. Оглоблина, а очолив Товариство Л. Винар. До Президії також увійшли М. Антонович (заступник голови), О. Домбровський (науковий секретар і скарбник). Членами нової Управи стали О. Баран (Канада), Б. Винар (США), Т. Мацьків (США), М. Пап (США), О. Субтельний (Канада), Т. Цюцюра (Канада), Д. Штогрин (США), П. Юзик (Канада). До Контрольної комісії було обрано Л. Биковського, О. Мартинюка та О. Геруса [9, 234].

У вересні 1986 р. дійсними членами Товариства було проведено вибори нової Управи. Членами Номінаційної комісії були О. Оглоблин (голова), О. Герус та Олександр Стомба. До новообраної Управи УІТ увійшли Л. Винар (голова), М. Антонович (заступник), О. Домбровський (науковий секретар та скарбник). Членами Управи були обрані О. Баран (Вінніпег, Канада), Б. Винар (Денвер, США), А. Жуковський (Париж, Франція), Т. Мацьків (Гайдельберг, Німеччина), І. Каменецький (М. Плезант, США), М. Пап (Клівленд, США), О. Субтельний (Торонто, Канада), Д. Штогрин (Урбана, США). До Контрольної комісії увійшли Л. Биковський, О. Герус, М. Антохій. Дехто з членів Управи одночасно відповідали за діяльність УІТ в різних країнах: М. Антонович - в Канаді, Т. Мацьків - в Європі. О. Домбровський як науковий секретар УІТ відповідав за офіційне листування Товариства (хоча значна його частина проводилася головою УІТ Л. Винаром), а також - за поточний архів УІТ. Як бачимо, всі управи, які обиралися до 1991 р., складалися з відомих дослідників, що мешкали в різних країнах, а часом - на різних континентах. Одночасно вони були професорами університетів (Л. Винар, Б. Винар, Т. Цюцюра, Т. Гунчак, О. Баран, Т. Мацьків, О. Субтельний, Д. Штогрин та ін.), частина з них керувала центрами советознавчих досліджень (М. Пап, Т. Мацьків), працювала в українознавчих осередках американських та канадських університетів (Д. Штогрин), представляла інтереси українців на державному рівні (П. Юзик).

В рамках УІТ певний час діяв Український соціологічний інститут, створений у квітні 1969 р. під керівництвом інж. Атанаса

Мілянича. Інститут був своєрідним підрозділом У ІТ, який за кілька років почав діяти самостійно. Пізніше пропонувалося створити й Український географічний інститут [10], але ця пропозиція не була підтримана членами Товариства.

Враховуючи особливості діяльності наукових товариств та установ у діаспорі, коли більшість членів була розділена тисячами кілометрів та кордонами, Загальні Збори, в тому числі й елекційні [на яких відбувалися вибори Управи. - А.А.], а також обговорення багатьох питань, проводилися шляхом листування, про що свідчить значна кількість відповідних документів в Архіві УІТ. УІТ тут не було винятком: при потребі, за допомогою листування вирішували важливі питання й інші установи в діаспорі, що вважалося нормальною практикою, зважаючи на відстані, що розділяли членів наукових товариств та установ. Зокрема, Статут Головної Ради Наукових товариств ім. Шевченка було затверджено Загальними Зборами, що відбулися "кореспонденційним шляхом з 1.9.1954 до 15.1.1955" [11].

Л. Винар, науковий та виконавчий секретар Товариства з 1965 по 1981 р., в одному з обіжних листів пояснював, що він провадить працею Управи при активному обговоренні справ з головою О. Оглоблиним та іншими членами. Він звертався за порадою щодо проблемних питань до інших колег. Переважно, для колегіального вирішення якогось із питань членам Управи розсилався обіжний лист, на який очікувалася відповідь [12, 282], при потребі - до голови Контрольної комісії. Подібний порядок діяльності був прийнятий в американських наукових товариствах і задовольняв потреби УІТ, яке ніколи не мало власного будинку, на купівлю якого не мало достатньо коштів, та й значної потреби в його придбанні. Тому головний осідок Товариства перебував там, де на той час мешкав науковий секретар. Там же зберігалися основні фонди Архіву УІТ.

Для проведення праці в інших місцевостях створювалися представництва журналу, а якщо було більше бажаючих підтримати Товариство безпосередньо - організацією конференцій, лекцій тощо - створювалися клітини (осередки) УІТ. Першими представниками журналу були М. Антонович - в Канаді (з четвертого числа у 1964 р. представником також став інж. М. Фляк, певний час представником був Р. Сербин (від 1968 р.)), В. Бондаренко - в Англії, А. Жуковський - у Франції та Німеччині, з лютого 1965 р. - О. Вінтоняк став представником журналу в Європі. Пізніше створювалися

нові представництва, які іноді, з певних причин, переставали функціонувати. Функції представництв були в розповсюдженні журналу "Український історик", веденні фінансових справ, пов'язаних із журналом та Товариством у певній місцевості, поширенні інформації про УІТ та приєднанні нових членів, іноді - улаштуванні зустрічей з представниками Товариства.

У 1960-х рр. представництва журналу очолювали др. Петро Ісаїв у Філадельфії, др. Михайло Гуцуляк у Ванкувері, др. Марко Антонович у Монреалі, інж. М. Фляк в Едмонтоні, сотн. Осип Навроцький у Вінніпезі, проф. Михайло Ждан у Клівленді [13, 266]. Секретар Товариства звертався до тих, кого добре знав з проханням підтримати Товариство в якості представників журналу чи організаторів осередків. Серед них були Петро Ісаїв (США), Василь Бондаренко (Англія), Юрій Бойко-Блохин (Німеччина), Михайло Брик [14] (Голландія) та ін. Показовим є лист проф. Петра Ісаїва від 17 лютого 1965 р., в якому він повідомляв про матеріали, які йдуть до УІ, а також писав: "Якщо Ви не знайшли ще представника Українського Історичного Т-ва на Філадельфію, то годжуся стати ним, згідно з Вашою пропозицією, в Вашому листі з 17.XII. 1964 р. Незабаром буду мати більше часу і спробую "рухнутися". Сподіваюся, що приєднаю з кільканадцять передплатників та кількох членів. З Вашого обіжника виходить, що членами УІТ можуть бути не тільки історики, а й прихильники української історичної науки. Останніх знайдеться більше" [15]. Завдяки таким ентузіастам як П. Ісаїв, розвивалася структура підтримки УІТ. У 1975 р. представником журналу на Сент-Пол (Міннесота) погодилася стати відомий археолог Неоніла Кордиш-Головко [16, 160]. На початку 1978 р. головним представником журналу на Канаду, яким до того був довголітній член УІТ, дослідник історії Другої світової війни Василь Верига (Торонто) [17, 190-191], за рекомендацією М. Антоновича [18] стала п. Оріся Судчак з Монреалю. Вона активно взялася за роботу: організовувала і проводила грошові збірки на УІ та видання Товариства, піднімала питання одержання посвідок за пожертви, утворювала зустрічі вчених з громадою [19] тощо. Після смерті п. Орісі Судчак 15 квітня 1981 р. обов'язки головного представника журналу в Канаді взяла на себе дружина Марка Антоновича мгр. Мирослава Антонович [20, 239], а пізніше - Матвій та Христина Сохоцькі.

Як вже зазначалося, якщо українців, що хотіли б стати членами Товариства, в якомусь з міст було достатньо багато і там мешкав

хтось із членів Управи, або була особа, готова організувати працю - створювався осередок (клітина, відділ). Належність до Товариства була індивідуальною, незважаючи на проголошення запровадження колективного (інституційного) членства в одному з інкорпораційних документів[21]. Праця Товариства базувалася саме на індивідуальному підході до членства, але були спроби створення груп членів - осередків або клітин.

Ще в лютому 1965 р. Л. Винар звертався до Н. Полонської-Василенко з пропозицією zorganizувати осередок в Німеччині [22]. Тоді ж він просив О. Вінтоняка підтримати ідею створення осередку [23]. 24 жовтня 1965 р. було створено перший осередок УІТ в Європі (Німеччині), до Управи якого увійшли Наталія Полонська-Василенко (голова), Ігор Каменецький (заступник голови), Олекса Вінтоняк (секретар) [24, 110]. Підготовка цього процесу велася кількома людьми. О. Вінтоняк під час зустрічі з І. Каменецьким розповів про плани зібрати установчі збори Осередку 15 жовтня 1965 р., коли до Мюнхену мали приїхати проф. Н. Полонська-Василенко та о. Роман Мізь. Чекали і на приїзд І. Каменецького [25]. На зборах були присутні О. Вінтоняк, Петро Курінний, Н. Полонська-Василенко, Михайло Добрянський, Іван Жегуц та І. Каменецький [26]. При обговоренні питання членства були висловлені різні погляди. Зокрема, Н. Полонська-Василенко вважала, що членами УІТ можуть бути лише досвідчені вчені, які мають чималий стаж наукової праці. І. Каменецький вважав, що до праці потрібно активно залучати молодше покоління - студентів. Пізніше це питання було розв'язане в Статуті, яким запроваджувалося кілька категорій членів.

Перший осередок на території США було створено 10 жовтня 1970 р. у Денвері, де в Денверському університеті викладав Богдан Винар, з лекціями як професор-гість приїздив Любомир Винар, мешкав Лев Биковський та інші науковці. До Управи Осередку було обрано Богдана Винара (голова), Євгена Петрівського (заступник голови), Лева Биковського (секретар-скарбник), Марію Галун-Блох та Ростислава Кузьмича [27, 196]. Саме на базі цього осередку у 1972 р. було здійснено першу офіційну реєстрацію (легалізацію) УІТ як неприбуткової наукової організації в США. Зі створенням Денверського осередку підхід до організації праці із членами дещо змінився - тепер більшою мірою використовувалися можливості колективної науково-організаційної праці. З допомогою колективів

осередків проводилися наукові конференції, зустрічі з громадськістю, виголошувалися доповіді.

Вже в другій половині 1970 р. в "Хроніці" УІТ в журналі повідомлялося про створення Ініціативних груп осередків Товариства у Монреалі - очолив Марко Антонович, Оттаві - на чолі з Володимиром Кисілевським, в Торонто - очолив Василь Верига, у штаті Огайо - на чолі з Любомиром Винарем [28, 129-130]. В цей час науковий секретар УІТ Л. Винар звертався до відомих осіб в інших містах, обговорюючи можливість створення осередків [29].

Управа УІТ справедливо розраховувала на активізацію праці Товариства, пов'язану зі створенням його осередків у різних місцевостях. В березні 1971 р. в Канаді вже існували два осередки - у Вінніпезі за ініціативи О. Барана (головою став Олег Герус, секретарем - О. Баран). Клітину УІТ в Торонто створено за ініціативою Василя Вериги, який її очолив. Секретарем став Роман Копач, скарбником - редактор журналу "Форум" Андрій Григорович [30, 135]. Обидва осередки запланували низку доповідей, а також мали працювати над приєднанням нових членів та поширювати видання Товариства.

11 вересня 1971 р. відбулися перші збори осередку УІТ в Клівленді. У зборах брали участь Т. Мацьків, М. Ждан, Степан Воляник, Володимир Сторожинський, Юрій Яремкевич, Я. Раковський та ін. Було обрано управу осередку, до якої увійшли Л. Винар (голова), М. Ждан (заступник голови), Я. Раковський (секретар). Представником "Українського Історика" на Клівленд було обрано В. Сторожинського [31]. 5 грудня осередок вперше провів академічний вечір, на якому Л. Винар виголосив доповідь "УІТ і завдання української історичної науки в 1979-х роках".

В грудні 1971 р. було створено осередок УІТ у Нью-Йорку. До Управи увійшли О. Домбровський (голова), С. Ріпецький (заступник голови), А. Мілянчик (секретар), Ярослав Падох (член Управи).

Отже, на початок 1972 р., в США та Канаді діяли 6 осередків УІТ. Це були осередки в Денвері (очолював Б. Винар), Нью-Йорку (очолював Олександр Домбровський), в Клівленді (голова - Любомир Винар), Монреалі (голова - Марко Антонович), Торонто (голова - Василь Верига), Вінніпезі (допоміг організувати Іриней Назарко, очолював Олег Герус). 22 жовтня під час зборів УІТ в Монреальському університеті було вирішено створити Репрезентацію УІТ в Канаді, до складу Управи якої було обрано головою - О.

Геруса, заступниками - М. Антоновича (голова клітини УІТ в Монреалі), В. Веригу (голова клітини УІТ в Торонто), І. Лисяк-Рудницького. Секретарем було обрано о. О. Барана. Згідно з домовленостями до Управи УІТ кооптовано голову і секретаря Репрезентації УІТ в Канаді - О. Геруса та о. О. Барана. При цьому Товариство залишилося цільною організацією і не розділилося на "УІТ в Канаді", "УІТ в Європі" чи "УІТ в Австралії", як це було в свій час зроблено з УВАН та НТШ. Кожна клітина Товариства мала свою управу. Голови клітин переважно були членами центральної Управи УІТ. Отже, діяльність осередків було повністю підпорядковано рішенням Управи. Члени клітин УІТ збиралися під час тематичних і інших наукових конференцій, зустрічей (часто ювілейних) та академічних вечорів. Кожен осередок мав власний архів, а копії протоколів зборів, списки членів, звіти про діяльність висилалися до Архіву УІТ.

В цей час відомий славіст, почесний голова Канадської славістичної асоціації Володимир Кайє-Кисілевський працював над створенням осередку в Оттаві, запрошуючи до співпраці професора Оттавського університету Костянтина Біду, географа Івана Теслю та інших членів УІТ [32]. В 1973 р. Л. Винар знову звернувся до вченого з проханням організувати клітину УІТ в Оттаві [33]. Бажаючи прискорити справу, з проханням про допомогу у створенні осередку секретар Товариства звернувся до професора університету в Оттаві Юрія Герича. Невдовзі останній вислав до можливих членів УІТ листа такого змісту: "...Секретар Українського історичного товариства Др. Л. Винар звернувся до мене з проханням подбати про те, щоби в Оттаві оснувалась клітина цього товариства і щоби для цього відбутися загальні збори. Таких зборів, основуючих, поки що відбутися не можна, бо в Оттаві немає достаточного числа членів. Отож, якщо бажаєте стати членом Товариства, то будь-ласка, познайомившись зі статутом тут долученим, підписати це письмо й подати свою точну адресу. Річна вкладки виносить \$12. - За те члени одержують періодичні видання цього товариства" [34]. 31 травня Ю. Герич повідомляв, що 30 травня відбулися сходуни місцевої клітини УІТ, в яких взяли участь В. Кисілевський, І. Тесля, Василь Федорович, Михайло Сулима, Олег Чумак, Анатоль Криворучко і Ю. Герич. На зборах було обговорено статут УІТ і вирішено створити "клітину", головою якої обрали Михайла Сулиму [35].

На початку 1976 року (17 січня) було створено осередок Товариства в Чикаго, який очолив др. Михайло Біда. До Управи осередку увійшли Юрій Гаєцький (певний час був заступником голови), Ярослав Василів (секретар), Мирон Примаєк (скарбник). Членами Управи стали Степан Самбірський, Адам Антонович, Адам Ничай, Юрій Рихтицький, редактор "Овиди" Микола Денисюк, Василь Івашук та Петро Гула (скарбник) [36]. На установчих зборах виступив виконавчий секретар УІТ Л. Винар з доповіддю про завдання Товариства [37, 152].

Можливість створення осередку обговорювалася напередодні у листуванні між секретарем Товариства та проф. Михайлом Бідою. Спочатку було досягнуто домовленість з дружиною професора М. Біди пані Вірою про те, що вона стане представником УІ на Чикаго (Л. Винар в перспективі запитував і про весь штат Іллінойс) [38]. У листі до М. Біди в липні 1975 р. науковий секретар УІТ запропонував: "Може, загляну до Чикаго за 3-4 місяці і тоді нам треба буде застановитися над можливостями створення клітини (відділу) УІТ в Чикаго. Прошу ласкаво написати, що про це думаєте?" [39], на що М. Біда погодився [40].

Наприкінці січня 1976 р. М. Біда дав інтерв'ю для українського радіо в Чикаго. В інтерв'ю він розповів про створення осередку УІТ, склад його керівних органів, окремо зупинився на завданнях осередку. Він також розповів про категорії членства Товариства та про співпрацю УІТ з українськими та неукраїнськими науковими установами, зокрема, з АІА [41]. Інтерв'ю та інші форми популяризації Товариства дали позитивний результат - якщо спочатку членів було одинадцять, але вже в 1977 р. їх кількість збільшилася до 27-ми. М. Біда пропонував допомогти заснувати осередок УІТ також в Бостоні, але зусилля не увінчалися успіхом [42].

Відбувалися засідання Управ осередків, на яких обговорювалися різні питання, пов'язані з їх діяльністю. У 1980 р. було вирішено створити ініціативний комітет по відзначенню 15-ліття УІТ, але бажаючих взяти участь безпосередньо у праці комітету, крім Мирона Примака та М. Біди, на жаль, не виявилось [43]. Ситуація, що склалася, ще раз засвідчила факт, що діяльність УІТ розгорталася завдяки ентузіастам, але більшість людей, хоч і вважалася членами-любителями, не прагнули брати участь в тих заходах, що вимагали багато часу. Саме тому правий був М. Біда, коли стверджував, що "...кожна особа, яка зараховує себе до свідомого члена укра-

управами. В тому ж 1973 р. було створено Ініціативну групу УІТ в Оттаві, яка складалася з Ю. Герича та В. Кайс-Кисілевського.

Репрезентація УІТ в Канаді, власне, так і не змогла одержати додаткових коштів, але зміцнила позиції Товариства в цілому, сприяючи певній координації конференційної діяльності. Так як справу не вдалося вирішити у 1972, за два роки з ініціативи О. Барана знову постало питання інкорпорації Товариства в Канаді. Він планував створити Краєву Управу УІТ і далі працювати над інкорпорацією. Науковий секретар УІТ Л. Винар не поділяв точки зору про потребу створення Краєвої Управи УІТ в Канаді, побоюючись, що це розділить Товариство. В обіжному листі від 28 грудня 1975 р. він запропонував членам Управи розглянути докладніше це питання після одержання докладних пропозицій від О. Барана [52, 300–301].

В 1975 р. було зроблено спробу заснувати клітину-осередок УІТ в Торонто, де вже багато років існувало представництво УІ під керівництвом В. Вериги. Осередок погодився очолити професор Інституту християнської думки університету Св. Михаїла коледжа (Institute of Christian Thought, University of St. Michael's College) Петро Ісаїв [53]. У 1978 р. П. Біланюк підтвердив своє бажання допомагати у розбудові УІТ в Торонто у співпраці з В. Веригою та В. Ісаївим [54], але справу не було зрушено. У 1988 р. знову постало питання створення клітини УІТ в Торонто [55], але П. Біланюк захворів і питання не було вирішено [56].

1 грудня 1983 р. в Торонто відбулася зустріч Л. Винара з громадською. Після доповіді гостя, присвяченої журналу і Товариству, було вирішено заснувати Товариство прихильників УІТ, головним завданням якого мала стати допомога в діяльності, особливо, науково-видавничої. Головою Товариства прихильників було обрано відомого українського підприємця, мецената - члена-фундатора УІ Ярослава Лаптути. Заступником голови став член УІТ мгр. Андрій Григорович, редактор відомого англomовного журналу "Форум". Секретарем обрано колекціонера і дослідника-україніста Євгена Курдидика, а скарбником став мгр. Карпо Микитчук, меценат-фундатор УІ й представник УІ на провінцію Онтаріо. Вільним членом Управи було обрано Василя Шимка. До Контрольної комісії Товариства прихильників увійшли інж. Мих. Німчак та мгр. Іван Манастирський [57]. Пізніше Торонтське Товариство прихильників УІТ під керівництвом Я. Лаптути зорганізувало низку наукових

конференцій, допомагало в організації збори коштів на видавничий фонд тощо.

Діяльність осередків і представництв базувалася переважно на ентузіазмі їх керівників та членів, і з часом деякі з них припинили свою діяльність. Причинами могли бути смерть провідного організатора, його хвороба, приватні причини тощо. Одночасно членами Товариства і його представництв ставали інші особи, які починали активну співпрацю. Зокрема, під час хвороби та після смерті Наталії Полонської-Василенко осередок УІТ в Німеччині, членами якого були переважно старші вчені з Європи, практично припинив свою діяльність.

19 квітня 1975 р. Л. Винар звернувся до професора Мюнхенського університету Максиміліана Людвіка та УВУ відомого літературознавця Юрія Бойка-Блохина з пропозицією створити в Мюнхені відділ УІТ і очолити його [58] (бо попередній практично припинив роботу на той час), на що той погодився [59] і про що було повідомлено в "Бюлетені УІТ" [60, 300]. Напередодні з ним зустрічався під час подорожі в Німеччину член Управи УІТ І. Каменецький [61]. В червні 1975 р. Ю. Бойка-Блохина було кооптовано до Управи УІТ [62]. Представником УІ на Європу в цей час був директор друкарні "Логос", де друкувався журнал, Фелікс Кордуба. Він залишився представником журналу, а професор Блохин став представником УІТ. Він намагався поширити склад осередку, для формування якого було офіційно достатньо п'ятьох осіб. Розмовляв стосовно створення осередку із І. Жегуцем, А. Жуковським (який на той час дещо відійшов від діяльності в УІТ, зайнятий "Енциклопедією українознавства") та іншими дослідниками, що працювали в цей час у Мюнхені або інших європейських містах, і частина яких на той час була членами УІТ, але осередок створити так і не вдалося.

Як дослідник, як член Управи УІТ, представник УІТ в Європі та член Редколегії УІ, Ю. Бойко намагався як міг допомагати діяльності Товариства. Обговорюючи з Л. Винаром питання термінології та періодизації історії України, які тісно були пов'язані зі схемою / концепцією історичного процесу М. Грушевського, він запропонував свою допомог^А, в опрацюванні Товариством збірника наукових праць з відповідної тематики, що включав історичні, лінгвістичні, історіографічні, етнологічні та інші праці, плануючи залучити широке коло дослідників, в тому числі й неукраїнських [63].

Висилав свої видання до рецензування, писав рецензії та статті до УІ, залучав до співпраці в журналі німецьких дослідників.

В 1977 р. Л. Винар у листі до Ю. Бойка-Блохіна, представника УІТ в Європі запропонував "заінкорпорувати [офіційно зареєструвати. - А.А.] УІТ в Баварії і тоді ми мали б доступ до державних дотацій. Статут можна пристосувати до вимог Баварського уряду (свого часу я переслав Вам статут УІТ)" [64]. Але, на жаль, цю справу не вдалося розв'язати, а діяльність осередку в Німеччині поступово згорталася.

Нагода для відновлення діяльності Осередку в Мюнхені з'явилася після доповіді Л. Винара в УВУ у 1983 р. 22 жовтня у приміщенні УВУ відбулася зустріч прихильників УІТ з головою Товариства проф. Л. Винарем, який в цей час досліджував архіви в Австрії та Німеччині. Після ознайомлення присутніх з суттю та напрямками діяльності Товариства за пропозицією мгр. Мирослава Антохія було вирішено відновити Відділ (осередок) УІТ, який би об'єднав дослідників та любителів історії. До Управи було обрано Бориса Левицького, автора багатьох наукових праць. Заступником обрали М. Антохія, що викладав в УВУ українську літературу, секретарем - Аріяну Войтенко-Дубицьку, працівника бібліотеки УВУ. Скарбником став Фелікс Кордуба, директор друкарні "Логос", де друкувався УІ. Вільним членом Управи було обрано Ореста Власова. Контрольну комісію очолив дослідник історії української еміграції в Німеччині Ді-Пі періоду Володимир Маруняк (викладач і головний секретар УВУ), а членами стали о. архипресвітер Палладій Дубицький та др. Всеволод Кармазин-Каковський.

Кілька місяців осередок УІТ в Німеччині очолював відомий український політичний та культурний діяч Б. Левицький, після смерті якого осередок очолив Т. Мацьків, який переїхав до Гайдельберга із США, що, крім Гайдельберзького університету, працював також в УВУ. 29 листопада 1986 р. в Мюнхені відбулися загальні збори УІТ, під час яких було обговорено працю Товариства в Німеччині та обрано нову Управу Осередку. Головою став Т. Мацьків, який також підтримував контакти з членами Товариства по всій Європі. Заступником голови став новообраний ректор УВУ, що приїхав до Німеччини з Канади Теодор Б. Цюцюра. Секретарем було обрано О. Вінтоняка, скарбником - Ф. Кордубу (який одночасно був представником УІ на Європу). До Контрольної комісії увійшли В. Маруняк, М. Антохій, о. Є. Гарабач [65, 157]. Завдяки співпраці з

УВУ та його тогочасним ректором проф. В. Яневим у першій половині 1980-х років було організовано низку наукових конференцій з участю українських та неукраїнських вчених, що піднесло науковий престиж як УВУ, так і УІТ.

У 1987 р. відбулися зміни у структурі представництва У І. У зв'язку із смертю власника видавництва "Логос" і представника УІ на Європу Фелікса Кордуби знову представником обрали тогочасного секретаря Осередку УІТ в Німеччині і власника друкарні "Дніпрова хвиля" др. Олексу Вінтоняка. Замість багатолітнього представника УІ у канадській провінції Онтаріо п. мгр. Карпа Микитчука було обрано п. Карпа Роговського, який пізніше очолив і Головне представництво УІТ на Канаду замість п. Мирослави Антонович. Відбулися й деякі зміни в загальній адміністрації УІ - О. Домбровський мав опікуватися Австралією та Європою, де мав підтримувати зв'язок із Т. Мацьковим (членом головної Управи і головою осередку) та О. Вінтоняком, який був представником УІ на Європу [66].

Вже навесні 1988 р. він відновив листування з передплатниками УІ, обговорив з науковим секретарем Товариства О. Домбровським фінансові аспекти діяльності Представництва [67]. У зв'язку із смертю ц. Фокшана (Гленрой, Вік., Австралія) представництво УІ в Австралії очолив п. Д. Пирогів. Представництво УІ на Балтімор і Вашингтон очолив Петро Войтович.

Для Товариства працювали п. Дарія Кузик, яка була представником УІ у м. Трентоні (США), інж. М. Сохоцький (представник на Пенсільванію), п. Олександр Скоп (представник УІ на Каліфорнію). Вони приєднували нових членів, залучали меценатів і передплатників УІ. До листопада С. Воляник очолював Товариство сприяння УГУІТ в Клівленді, яке з його відходом перестало існувати. В Чикаго відбулася зміна керівника Представництва УІ. На місце мгр. А. Антоновича керівником Представництва в штаті Іллінойс став мгр. Василь Шуя. В Канаді представником УІ в цей час був п. Карпо Роговський, якому у розповсюдженні видань УІТ допомагала дружина М. Антоновича п. Мирослава Антонович. Представником УІ в Європі був др. О. Вінтоняк, а у Львові зголосився перший представник журналу - п. Роман Червінський, який мав поширювати журнал в Західній Україні. Отже, зміни в персональному складі представництв, що відбулися у другій половині 1980-х

пр., були пов'язані з людським фактором - відходом старших членів Товариства, переїздами деяких дослідників тощо.

У 1990 р. члени УІТ з діаспори мали нагоду відвідати Україну та познайомитися з багатьма материковими істориками, які проявляли значне зацікавлення діяльністю Товариства та його журналом "Український історик". За рік, в серпні 1991, внаслідок домовленостей між президентом УІТ Л. Винарем та головою НТШ у Львові О. Романівни, а також головою РАУ в Україні І. Дзюбою у Львові відбулася перша "соборна" наукова конференція, присвячена 125-літтю від дня народження М. Грушевського. Після конференції, 30 серпня у приміщенні НТШ відбулася зустріч істориків з України з Л. Винарем та О. Домбровським. Відкрив її доцент Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка член НТШ у Львові Є. Пшеничний. Він представив гостей - голову та наукового секретаря УІТ, які розповіли про Товариство та журнал. Присутні вчені з України висловили бажання заснувати в Західній Україні окремий науковий осередок УІТ. Присутній голова НТШ у Львові О. Романів підкреслив можливості поглиблення співпраці між Товариствами, пошвавлення та поглиблення історичних досліджень. Ідея була підтримана представниками УІТ і було створено Ініціативну групу УІТ ім. М. Грушевського в Галичині як автономний відділ. До Ініціативної групи увійшли Є. Пшеничний (голова, Дрогобич), Ігор Гергеа (Тернопіль), Богдан Якимович (Львів), Галина Сварник (Львів), Роман Крип'якевич (Львів), І. Грабовецький (Івано-Франківськ), Я. Малик (Львів).

Отже, працю УІТ проводили члени Управи, які обиралися щоп'ять років, а також представники Товариства та його журналу "Український Історик" у різних містах та країнах. Традиційно для більшості наукових установ діаспори праця базувалася на ентузіазмі та патріотизмі, бо керівники представництв не одержували ніяких винагород, крім моральних. Левина доля праці лягала на плечі безпосереднього незмінного секретаря, а пізніше - президента Товариства Л. Винара, який всі роки існування організації був її головним промотором.

Джерела та література:

1. Українське історичне товариство. Вибір Управи (Комунікат) // Український історик. - 1965. - 4.1-2.

2. Українське історичне товариство. Обіжний лист, 1.XII. 1965 // Український історик. - 1965. - 4.3-4.

3. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "О. Вінтоняк". - Лист Л. Винара до О. Вінтоняка від 17 лютого 1965 р

4. Новий член Управи УІТ // Матеріали до історії Українського історичного товариства. Нью-Йорк; Острог: Українське історичне товариство, Національний університет "Острозька академія", Інститут дослідження української діаспори, 2006.

5. Хроніка. Українське історичне товариство. Управа УІТ // Український історик. - 1968. - 4.1-4. - С.183. Також див.: Архів УІТ (архів Л. Винара). - Ф. "Листування". - Спр. "Обіжні листи". - Лист до членів Управи УІТ від 30 квітня 1968 р.

6. Див.: Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "Обіжні листи". - Обіжний лист до членів Управи УІТ від 30 квітня 1968 р.

7. Архів УІТ (архів М. Ждана). - Ф. "Листування". - Спр. "Л. Винар". - Лист М. Ждана до Л. Винара від 21 лютого 1968 р. (авт. копія).

8. Хроніка. Українське історичне товариство. Нова Управа УІТ // Український історик. - 1975. - 4.1-2.

9. Хроніка. Українське історичне товариство. Нова Управа УІТ // Український історик. - 1981. - 4.1-4. - С.234.

10. Архів УІТ. - Ф. "Марко Антонович". - Спр. "Листування". - Лист Івана Теслі до Марка Антоновича від 8 червня 1976 р.

11. Статут Головної Ради Наукових Товариств ім. Шевченка. - Б.м.-Б.д.-С.1.(7 с.)

12. Обіжник. 26.11.1972. До членів Управи Українського історичного товариства // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. - Нью-Йорк; Острог: Українське Історичне Товариство, Національний університет "Острозька академія", Інститут дослідження української діаспори, 2006. - С.282.

13. Українське історичне товариство. Обіжний лист, ч.І. 28.V.1965 // Український історик. - 1965. - 4.1-2. - С.91-92. Див. також: Українське історичне товариство. Обіжний лист, ч.І. 28.V.1965 // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. - Нью-Йорк; Острог: Українське Історичне Товариство, Національний університет "Острозька академія", Інститут дослідження української діаспори, 2006. - С.266.

14. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "М. Брик". - Лист Л. Винара до М. Брика від 27 грудня 1973 р.

15. Архів УІТ. - Ф. "Листи". - Спр. "П. Ісаїв". - Лист П. Ісаїва до Л. Винара від 17 лютого 1965 р.

16. Хроніка. Засідання Управи УІТ // УІ. - 1975. - 4.1-2.
17. Хроніка. Головне представництво на Канаду // Український історик. - 1978. - 4.1-3. - С.190-191.
18. Архів УІТ (архів Л. Винара). - Ф. "Листування". - Спр. "М. Антонович". - Лист М. Антоновича до Л. Винара від 1 жовтня 1977 р.
19. Архів УІТ (архів Л. Винара). - Ф. "Листування". - Спр. "М. Антонович". - Лист М. Антоновича до Л. Винара від 17 лютого 1978 р.
20. Хроніка. Українське історичне товариство. Головне представництво "Українського історика" в Канаді // Український історик. - 1981. - 4.1-4.
21. Архів УІТ. - Ф. "Організаційні документи". - Спр. "Інкорпорація". - Constitution of Ukrainian Historical Association.
22. Архів УІТ (архів Л. Винара). - Ф. "Листування". - Спр. "Н. Полонська-Василенко". - Лист Л. Винара до Н. Полонської-Василенко від 24 лютого 1965 р.
23. Архів УІТ (архів Л. Винара). - Ф. "Листування". - Спр. "О. Вінтоняк". - Лист Л. Винара до О. Вінтоняка від 17 лютого 1965 р.
24. Українське історичне товариство. Обіжний лист, 1.XII.1965 // Український історик. - 1965. - 4.3-4.
25. Архів УІТ (архів Л. Винара). - Ф. "Листування". - Спр. "І. Каменецький". - Лист І. Каменецького до Л. Винара від 8 жовтня 1965 р.
26. Архів УІТ (архів Л. Винара). - Ф. "Листування". - Спр. "І. Каменецький". - Лист І. Каменецького до Л. Винара від 30 жовтня 1965 р.
27. Перший відділ УІТ в Америці. Бюлетень, рік IV, ч.4, четверте чверть річчя 1970 // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. - Нью-Йорк; Острог: Українське Історичне Товариство, Національний університет "Острозька академія, Інститут дослідження української діаспори, 2006. - С.196.
28. Хроніка. Українське історичне товариство. Відділи УІТ // Український історик. - 1970. - 4.4.
29. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "М. Бойко". - Лист Л. Винара до М. Бойка від 3 березня 1971 р.
30. Хроніка. Українське історичне товариство. Нові клітини УІТ // Український історик. - 1971. - Ч. 1-2. - С.135.
31. Нова клітина УІТ в Клівленді // Америка. - 4.162. - 15 вересня 1971.
32. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "В. Кайє-Кисілевський". - Лист В. Кайє-Кисілевського до Л. Винара від 12 грудня 1970 р.
33. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "В. Кайє-Кисілевський". - Лист Л. Винара до В. Кайє-Кисілевського від 2 лютого 1973 р.
34. Архів УІТ. - Ф. "Осередок УІТ в Оттаві". - Спр. "Листи". - Лист Ю. Герича від 17 лютого 1973 р.
35. Архів УІТ. - Ф. "Осередок УІТ в Оттаві". - Спр. "Листи". - Лист Ю. Герича до Л. Винара від 31 травня 1973 р.
36. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Інтерв'ю з головою клітини УІТ др. М. Бідою (31 січня 1976 р.).
37. Хроніка. Нова клітина УІТ // Український історик. -- 1976. - 4.1-4.
38. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Лист Л. Винара до М. Біди від 27 липня 1975 р.
39. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Лист Л. Винара до М. Біди від 27 липня 1975 р.
40. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Лист М. Біди до Л. Винара від 14 серпня 1975 р.
41. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Інтерв'ю з головою клітини УІТ др. М. Бідою (31 січня 1976 р.).
42. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Лист М. Біди до Л. Винара від 19 квітня 1976 р.
43. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Протокол засідання Управи Українського Історичного Товариства (клітина в Чикаго).
44. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Лист М. Біди до Л. Винара від 11 липня 1980 р.
45. Архів УІТ. - Ф. "Осередки". - Спр. "Чикаго". - Лист Л. Винара до В. Біди від 17 січня 1981 р.
46. Хроніка. Українське історичне товариство. Нова Управа клітини УІТ в Чикаго // Український історик. - 1981. - 4.1-4. - С.229-230.
47. Cleveland Community Organizes Friend of Ukrainian Historical Society // America. - June 25, 1984. - P.3.
48. Хроніка. Українське історичне товариство. Представництво УІТ в Австралії // Український історик. - 1970. - 4.1-3.
49. УІТ в Австралії // Український історик. - 1971. - 4.1-2. - С.142.
50. Хроніка. Українське історичне товариство. Представництво УІ в Австралії // Український історик. - 1973. - 4.1-2
51. Українське історичне товариство. Квітень 1973. До членів Управи УІТ, управ клітин УІТ і Репрезентацій УІТ // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. - Нью-Йорк; Острог: Українське Історичне Товариство, Національний університет "Острозька академія, Інститут дослідження української діаспори, 2006. - С. 293.

52. Обіжник. [28.XII. 1975]. До вельмишановних членів Управи УІТ // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. - Нью-Йорк; Острого: Українське Історичне Товариство, Національний університет "Острозька академія, Інститут дослідження української діаспори, 2006.

53. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "ІІ. Біланюк". - Лист ІІ. Біланюка до Л. Винара від 16 серпня 1975 р.

54. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "ІІ. Біланюк". - Лист ІІ. Біланюка до Л. Винара від 30 травня 1978 р.

55. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "ІІ. Біланюк". - Лист ІІ. Винара до ІІ. Біланюка від 1 серпня 1988 р.

56. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "ІІ. Біланюк". - Лист ІІ. Біланюка до Л. Винара від 19 серпня 1988 р.

57. Хроніка. Українське історичне товариство. Нові клітини УІТ. Товариство прихильників УІТ в Торонто // У І. - 1983. - 4.2-4. - С.194-195.

58. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "Ю. Бойко-Блохин". - Лист ІІ. Винара до Ю. Бойка-Блохина від 19 квітня 1975 р.

59. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "Ю. Бойко-Блохин". - Лист ІІ. Бойка-Блохина до Л. Винара від 17 травня 1975 р.

60. Обіжник. [28.XII.1975]. До вельмишановних членів Управи УІТ // Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Ред. А. Атаманенко. - Нью-Йорк; Острого: Українське Історичне Товариство, Національний університет "Острозька академія, Інститут дослідження української діаспори, 2006.

61. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "І. Каменецький". - Лист І. Каменецького до Л. Винара [1975].

62. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "Ю. Бойко-Блохин". - Лист ІІ. Винара до Ю. Бойка-Блохина від 28 червня 1975 р.

63. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "Ю. Бойко-Блохин". - Лист ІІ. Бойка-Блохина до Л. Винара від 12-13 вересня 1976 р.

64. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "Ю. Бойко-Блохин". - Лист ІІ. Винара до Ю. Бойка-Блохина від 17 грудня 1977 р.

65. Хроніка. Українське Історичне Товариство. Відділ УІТ в Німеччині // У І. - 1986. - 4.3-4.

66. Архів УІТ. - Ф. "Листування". - Спр. "Адміністрація". - Лист ІІ. Винара до М. Антоновича та О. Домбровського від 11 серпня 1987 р. (офіційна копія).

67. Архів УІТ (архів М. Антоновича). - Ф. "Листування". - Спр. "О. Домбровський". - Лист ІІ. Роговського до О. Домбровського від 10 березня 1988 р. (офіційна копія).